

Ólom

Ma is fél nyolckor ébredt. Úgy látszik, már ha akarnék, se tudnék tovább aludni, gondolta, miközben jólesően nyújtózott egyet. Magát az ébredést pedig nem szerette. Az első gondolatai rendszerint nyúlósak, kedvetlenek voltak, nehéz szemét erőltetnie kellett a fényre, aggodalmasan vette észre, hogy anyja ágya már üres, és akkor hamarosan nagy hangon beállít, hogy még mindig nincs elültetve a paradicsompalánta, pedig nemsokára már *ezredmagával* süt a nap.

Erőlteti a felkelést, habár lába, karja, mindene még maradni akar. A kávéfőzőbe vizet tölt a kerti csapnál. A folyó víz spriccel, csobog, a kotyogós kávéfőző barnultságán nem segít. Minden reggel ezzel kezdi. Egy túl erős kávé, miközben a csészét markolja, reméli, hogy legalább addig egyedül lehet. Hagyja, hogy szálljanak a gondolatai erre-arra, elbáméskodik rajtuk. Összeszedi magát, egy imafélét rebeg, hogy csak türelem, türelem. Csak tudjak ma is mindent jól csinálni. Mert az induló napnak terhe van, minden hulló szalmaszál súlyos nehezezzként ér földet.

Egyszer csak anyját hallja motozni a tornácon. Mintha magában beszélne. Először összerenzen, feszülten figyelni kezd, majd magában egykedvűen nyugtázza, hogy ezzel a magánynak vége. Az utolsó korty kávé gyorsan felhőrpinti. Megfigyelte, hogy egy ideje már a kávénak sincs ereje, pedig még néhány éve hogy feltűzelte reggelenként! Élesen vágódott bele egy-egy gondolat, tüze, színe volt, elhitette vele, hogy érdemes nekikezdeni a napnak. Igaz, hogy a nap közepeére már úgy forgott, mint egy kulcsra járó automata, ötször-hatszor is visszafordult valamiért. Az, hogy lendülettel tesz-vesz, forog keze-lába, elkábította, addig sem kellett mással foglalkoznia.

Ma valahogy más. Nincs ereje, mintha odaragasztották volna az ágy szélére. Gondolatai csapdában vergődnek, keresik a kiutat. Magát látja egy belső tükörben. Lehet, a fény teszi, ahogy rézsút bevág az ablakon. Nem törődve a rendetlenséggel, pedig az elaszott száraz levendulán most látszik, hogy már kidobni való, a gerendás mennyezetről alácsüngő tealeveleken, hogy csörgően szárazak.

LAKATOS-FLEISZ KATALIN (1978) író, kritikus, egyetemi oktató. Kolozsváron él. Legutóbbi kötete: *A megértés parancsa. Recenziók, kritikák* (Szatmárnémeti, 2023, Limes).

(Anyja szerint bármennyit is takarít, mégis minden ócskának, porosnak tűnik körülötte.) A fény kíméletlenül végigpásztáz, letapogat mindent. Hogy aztán délutánra, ahogy elfordul, meghagyja abban a jótékony homályban, ami igazán ennek a szobának való.

M. most 38 éves. A korára nem szokott gondolni, legalábbis nem úgy, mint a korabeli lányok, nők szoktak. 28 vagy 38, mit számít, nincs nagy különbség! Egyik év megy, jön a másik. Minden év ugyanolyan, nem lehet válogatni. Anyjával ebben jólesően egyetértenek. Anyja meg is erősíti, hogy nem érti, mit várnak némelyek olyan nagy valamit az élettől, *vergődnek, meg verik magukat, ide utaznak, oda utaznak, oszt a vége csak az, hogy itthol kötnek ki.* Vagy legalább alig várják, hogy hazajöhessenek. M.-et ez azért is megnyugtatja, mert ő a körülményeihez képest sokra vitte. Tanárnő lett, pedig a falubeliek nem hittek benne. (Hogy majd pont ő fogja megmutatni!) Igaz, nem nyelvtanár, ami pluszkarriert is jelenthetett volna neki, elvégre az idegen nyelv kapu a világ felé, hanem egyszerű történelem-földrajz szakos tanárnő. A világot mélységében és szélességében magyarázta a kisdiaákoknak. A gyerekek szerették, abban a korban voltak, hogy mindenkire, aki kedvesen beszélt velük, emberszámba vette őket, rácsimpszkodtak. Aztán persze, ahogy kamaszodtak, felnőttek lettek, annak rendje és módja szerint elfelejtették.

Az óráira mindig pontosan felkészült. Nem hiúságból, hogy legjobb legyen és csilloghasson, hanem egyszerű kötelességtudatból. A kezdők kivételével pedig senki sem készült, a tanárok büszkébbek voltak annál, hogy ennyi pénzért még órák után is otthon görnyedjenek. *Csak többet tudok tán, mint ezek a kölykök,* szokta mondogatni egyik-másik kollégája. M. nem botránkozott meg ezen, nem akart jobb lenni, egyszerűen csak rendet és szabályt vitt a napjába, ha otthon a kis szobában kiteregette a mappáját, hogy hát mi lesz holnap. Jegyzeteket készített egy-egy témához, ha különösen érdekelte vagy új szakirodalmat talált hozzá, utánaolvasott. Talán mert megszokta, hogy iskoláslányként is mindig készülni kellett délutánonként, vagy még most is diák volt valamennyire, nem szívesen engedte volna el ezt a szokását.

Ahogy jegyzetei, mappái mindig rendben, öltözéke is pedáns volt. Nem kihívó, nem is lompos, de egy árnyalattal mindig alulmaradt annak, amit a finoman nőies megnevezésen értenek. Az, hogy cipője épp olyan színű volt, mint a táskája, hogy öltözékén valahogy mindig látszott a keresettség, hogy most fel kell öltözni, mert házon kívül vagyunk, az erőltettség benyomását keltette. Épp az az apró hanyagság, nemtörődömség hiányzott belőle. Ha iskolai ünnepségen kellett megjelenie, már hetekkel előtte a várost járta, hogy valami „tűrhető” ruhát találjon. Kétségbeesve járta sorra az üzleteket, ami nagyon szép, neki való lett volna, az rendszerint drága volt. Megalkudott egy olcsóbbal, de hát az olcsó kategórián belül is fokozatok vannak, ami végképp zavarba ejtette. A nagy vásárlásnak rendszerint az lett a vége, hogy halálos fáradtságában és zavartságában megvette az utolsó keze ügyébe esőt, hogy mégis vigyen haza valamit. Ezzel úgy-ahogy meg is volt elégedve, otthon kiteregtetve, vasalás után

az ócska is újnak hatott. Mivel sokat járt utána, azt az illúziót dédelgette, hogy ritka új darab. Nem vette észre, hogy az a nadrág vagy kabát milliós szám hever minden kínai üzletben. Ezen felül kiöltözve mindig kínosan feszengett, alig várta, hogy otthon ledobja magáról. Ahogy visszabújt a kinyúlt mackónadrágjába, lesimult haját gumival hátrafogta, lelki békéjét is visszanyerte.

Egy-egy évzáró ünnepélyen azért előfordult, hogy egyik-másik apuka vagy egy-egy idősebb férfikollégája rajta felejtette a szemét. Olyan tíz-tizenöt éve még abban a korban volt. Ha öregasszonyos kendővel szorította volna keresztül a fejét, arcbőre úgy is kitűnt volna. A férfi, még ha egy lány erővel elcsúfítja is magát, akkor is megérzi, ha fiatal. (Mint ahogy a drága púder alatt is feltör a fáradt, öregedő bőr.) Rajta is látták, de mivel másképp nem tudták megmutatni vonzalmukat, kétértelmű kifejezésekben, viccekben nyert kiutat, amelyeket M. rendszerint elengedett a füle mellett.

Kérői is voltak, nem mondhatta, hogy nem. Igaz, egyikük-másikuk jobb lett volna, ha nem lett volna. Anyjával a kezdeti bosszankodás után nagyokat nevettek például az egyiken, aki egyszer útközben az egyetem felé szólította le, és azon túl hűségesen kísérgette, mint az árnyék. Csakhogy amikor kellett volna már komolyra fordulnia a dolognak, valahogy mindig hátrálni kezdett, ötlöthatolt. Inkább az utazásairól mutogatott fényképeket, mert síelni azt nagyon szeretett. (Igaz, M.-et soha nem hívta el az útjaira, a lány meg büszkeségből nem vetette fel.) Anyja azon nevetett különösen, amikor M. azt mesélte, hogy egyszer, amikor megkérdezte, milyen vallású, a fiú zavarba jött, elgondolkozott, majd azzal vágta ki magát, otthon megkérdezi a szüleitől, hogy hát milyen vallásúnak keresztelték.

Aztán még előkerültek mások is. Az egyik, egy tagbaszakadt, teljesen kopasz tornatanár M.-et mindig azzal a mondattal akarta levenni a lábáról, hogy *tiszta szívemből kívánlak*. Különösen idegesítette benne az, hogy amikor helyeselt valamit, soha nem mondta azt, hogy igen, vagy igazad van, hanem mindig azt, hogy *jogos*. Ez volt a szavajárása. Ahogy elmaradtak egymástól, M. nem sajnálta különösebben. A másik még az egyetem évében került, ugyanabba az épületbe jártak előadásokra. Nagydarab, csontos, hosszú arcú ember volt jóval túl a harmincon. Az hogy mindig zakóban, élére vasalt nadrágban járt, óriási, apjától örökölt cipőben, valahogy falusi származását erősítette fel. (M. maga is falusi volt, de ezt természetesnek vette, soha nem gondolt arra, hogy rajta is észrevehetik.) M.-hez azért csapódott hozzá, mert mint mondta, látszik rajta, hogy komoly lány, nem olyan, mint a többi, bármit meg lehet vele beszélni. Szakdolgozatáról hosszú előadásokat tartott neki, részletezően ecsetelte a nemi életnek a házasságot veszélyeztető zavarait, mert református papnak készült, és erkölcs-teológiából írta dolgozatát. M. kötelességtudóan hallgatta, aminek az lett a vége, hogy a korai magömlésről, retardált ejakulációról és a többi hasonlóról már-már annyit tudott, mint egy orvos vagy biológus.

Egyszóval M. fénykorában sokat beszélgetett, kávézgatott férfiakkal, míg nem a sok kávézgatást, beszélgetést elunva megért benne az elhatározás. Hogy

ezentúl életét az anyjáról való gondoskodásnak szenteli. *Oda való mindegyik a kenderbe, madarat ijeszteni* – mondta anyja az udvarlóira. *Ilyet még leakaszthatsz egyet-egyét* – nevetett, de valahogy keserűen. Különbem sem fiatal már, nehézkesen mozog, habár, ahogy itt, a falujukban szokták mondani, *még jól bírja magát*. Na de nem mindig lesz ez így. Eljön az idő, amikor egy poharat arrébb tenni is nehéz lesz neki. Ki fog neki segíteni? Testvére nincs, apja már rég a sírban. Már most sem húzza ki magát semmilyen munka alól. Készségesen ugrik mindenre, tanítás után ahogy hazaér, még elmos, főz, palántát öntöz, gyomlál a kertben, azt se kelljen az anyjának csinálnia. Hadd tévézzen kedvére, ha megunja, református népénekeket dúdoljon magában. *Rólad elvész minden terhedet, és meghallgatja könyörgésedet* – már nem is hallja, annyira megszokta. (De ha hirtelen elhallgatna, figyelne rá.) Anyja nem énekel jól, mert mivel nagyon szépen akarja cifrázni, valahogy mindig elcsúszik a hangja. Van, akit ez a hamis hang idegesítene, őt nem bántja, nem teszi szóvá. Késő estig, ahogy a tücskök hangja egyre erősebb lesz a kertben, motoz, hajlong, nem kíméli magát. Sokszor már anyja megy elé, hogy elég lesz már, késő este van, ne fárassza magát. Holnap majd megint nem bír kikecmeregni az ágyból.

Most ezen a reggelen az ágy szélén ülve megint eszébe jut az a hollandiai ösztöndíj. Nincs benne önvád, de azért, mint egy rossz álom emléke, belesajdul. Mivel az egyetemen, hogy ne anyjának kelljen fizetni a lakbért, és az ösztöndíjből fenntartsa magát, jól tanult, egy egyéves kiutazást ajánlottak neki Hollandiába. Ez első hallásra tetszett neki, imponáló volt, hogy felfigyeltek rá. Viszont egy kis kutakodás után kiderült, hogy nem lett volna teljesen ingyen. Mert ki kellett volna járni hozzá az ösztöndíjat, kapcsolatot építeni egy ottani egyetemmel, mi tagadás, az angol tudására is rá kellett volna gyúrnia, mert hollandul nem tudott. Egyszerűen, ahogy latolgatta, és több érv szól ellene, mint mellette, fokról fokra a kedvét is elveszítette.

Anyja ugyan nem állt volna az útjában, ha menni akar, de látszott rajta, hogy kedvetlen, a magány ezerszeresen tükröződött az arcán. M. úgy érezte, mintha hűtlenné válna hozzá. *Menjél csak, neked ez a jövőd*, mondta súllyal a hangjában. *Majd csak megleszek valahogy, tette hozzá. Elvégre mindig is magamba' vótam, még apád mellett is...* Mások a faluban is helyeselték, merthogy a *fiatalokat nem lehet megállítani, ez a világ rendje*. De őt ez nem nyugtatta meg. Mintha valami bűnt követett volna el, gyötörte az önvád. Már dühös is volt magára, hogy annyit vívódik. Egyszer csak megmakacszkodott benne valami. Hát muszáj neki elmenni? Elvégre ki kényszeríti, hogy elinduljon valami homályos bizonytalanért? Miért győzködi magát erőltetve, amikor itt a másik lehetőség is? Azaz, hogy itthon marad. És különben is, az, hogy ennyit gyötri magát, hogy menjen-e, vajon nem azt jelenti, hogy valójában maradni akar? Különbem is, úgyis az lenne a vége, hogy hazajön, hiába vergődött annyit, hogy egy ismeretlen helyen fennmaradjon. Itthon is tud olvasni, meg külföldi előadásokat hallgatni, ha akar, habár mostanában egyre kevesebbszer, mert minek? Meghallgatja, és azzal marad, kit érdekelne az ő köreibem...

Az ellenérveit az anyjának is elmondta. Az anyja erre megkönnyebbült, buzgón helyeselt, hogy hát igen, *igazad van, kislyányom, van neked rendes állásod* (mert az egyetem utolsó évében már meg is volt, hogy hova megy), *nem is kicsit kínlódtál érte. Az már egy szép eredmény. (Végül is ezért tanultál, nem?) Nem úgy vagy, mint más, hogy az egyetem után még azt sem tudja, hova induljon.*

Akárhogy forgatta, érvelésében, önmagához intézett meggyőző szónoklatában nem látott semmi repedést. Azontúl nem is gondolt rá többet. Egyetlen nap sem unatkozott, hogy sóhajtania kellett volna az elszalasztott lehetőség után. Egyébként is estére mindig elfárad az ember, és akkor nem mindegy, hogy mibe? Másnap minden kezdődik előlről. Inkább a tanításba ölt bele több erőt. Nem nagyon hitt a versenyekben, mindenféle diákoknak kiírt vetélkedőkben, de azért mindig elsőnek jelentkezett, ha az iskolájukat kellett volna vinni valahova. Egyesek a kollégái közül nem nézték ezt jó szemmel, a háta mögött a fülébe jutott, hogy az igazgatói székre pályázik. Innentől kezdve csak mérsékelt lelkesedést mutatott a versenyek iránt, ha kellett volna sem jelentkezett, inkább a mulasztásért való megrovást is vállalta. Minden visszatért a rendes kerékvágásba. M. lelki békéje is visszatért.

Azért mégis furcsa, gondolta magában ezen a májusi reggelen, hogy már az első években sem érzett semmilyen lelkesedést a tanítás iránt. Valahogy kötelesség íze, szaga volt mindennek, a poros, didaktikai eszközökkel telezsúfolt tanárinak, a lomos, súlyos térképeknek, amiket órákon kitergetett, a szabályszerű feleléseknek, félévi dolgozatoknak. Igaz, körülötte senki se mutatott lelkesedést. Tanár-diák mintha egy óramű részei lettek volna. Mindegyikük úgy tett, mintha unná az iskolát, mégis végigjárták a nekik kiírt pályát. Ez törvény volt. De mint ahogy a törvényt nem tudjuk megváltoztatni, de fenyegető hatalma apró lázadásokra késztet, úgy a diák „dolga” az volt, hogy ne tudja a feladott leckét, a tanáré pedig az, hogy sokat locsogjon feleslegesen, nagy hangon panaszkodjon a diákokra és a fennálló tanügyi helyzetre.

Csak hazajönni szeretett. Mert akárhogy is van, mégis jó itthon lenni, érezte sokszor, ahogy a postaládába rejtett kulcsot kaparászta. Ahogy szalad elé a macska, fehér szőre világít a napon. Puha mozdulattal ugrik fel a kerítésre, egy halk *krúú* hangot hallatva mondja, hogy várta már a gazdáját. Pofáját a vasnak dörzsöli erősen, ahogy ránéz, hunyorog. Előreszalad, mutatja az utat. Anyja ül a kerti széken, látszik rajta, hogy elfáradt. *Egyem meg én azt a fekete pontot a farka tövibe’* – ahogy az anyja enyeleg a macskával, megkönnyebbül, hogy még sincs baj. Akkor most kis időre nem kerül szóba az időjárás (hogy nem akar esni, csak ez a száraz, sovány szél öl ki mindent), ahogy a nehéz ház körüli munka és M. apjának nagy tervekre törő, de akaratgyenge természete sem. *Szájjal mán én is rég püspök vagyok, csak az életben nem, az a baj* – szokta mondogatni az anyja, egy hosszú litánia bevezetőjeként. Visszatérő formulaként az időjárással perel. Aszály, árvíz, fagyasztó szelek örökös körforgása fenyegeti. *Ide van cövekeloe ez a hideg, csak minket sújt ez az idő...* Folynak, folynak a mondatok, M. már oda sem figyel, rajta kívül folyik, eláraszt mindent, mint ahogy a vízre

sem figyelünk oda, hogy milyen, csak azt vesszük észre, hogy vizesek vagyunk. Folynak, hömpölyögnek a mondatok, küszöb alá csúsznak, kertkapukat visznek, lazulnak, tágulnak az idegnyalábokat egyben tartó kötelek. Hideg, vizes napok ezek a mondatok, reszketős téli fehérség, hangos dobogások a küszöbön, ahogy leverjük a lábunkról a havat. Fémízű szó. Vajúdó tavaszi napokon bádogcsikorgás. Ezek a mondatok tartották kiságyának rácsait, amelyek közt, mint egy ketrecbe zárt kis állat, eljövendő életét álmodta. Ezek a mondatok hurkolódtak rá, hogy csakis az óvoda épületéig menjen, ne tovább, mert ott várja óvónéni ugyanolyan anyaként. Ólmot visznek ezek a mondatok, amit feloldva a vízben azóta is innia kell. Minden társaságban, idegenek és ismerősök között egyaránt.

Aki megszokta a nehéz vizet, az már hiába szeretne törékeny lenni, neki már nem árt semmi.

Domahida, 2023. május 13-a, reggel. M. még az ágy szélén ül, de győzködi magát, hogy csak fel kell kelni rendesen. A nap vaksi, homályos. Fent az égen, a vastag lepelfelhő mögött egy előadás színpadát forgatják éppen. Amíg megfordul, sok száz év telik el, és talán egy újabb májusnál áll meg.

